

سند، محمد، ۱۳۸۲ - ق.

نگاهی دیگر به وحدت و تقریب: بررسی فقهی - کلامی / محمد سند؛ تدوین
علی حمود العبادی؛ مترجم علی زاهدپور؛ تهیه مجتمع فرهنگی فاطمیه اصفهان. - قم:
مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۷.
۱۷۵ ص. - (مؤسسه بوستان کتاب؛ ۲۶۰۴) (فقه و حقوق؛ ۳۸۷) فقه استدلالی و

ISBN 978-964-09-1862-3

بررسی تنویسی بر اساس اطلاعات فیما.

کتاب: ص. [۱۷۳] - ۱۷۵؛ همچنین به صورت زیر نویس.

وحدت کلامی. ۲. تقریب مذاهب. الف. عبادی، علی حمود عناد،
۱۹۶۹ - م. ب. زاهدپور، علی، ۱۳۵۴ - مترجم. ج. مجتمع فاطمیه اصفهان.
امور فرهنگی. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ه. عنوان:
الرأی الآخر فی الوحدة و تقریب قواعد فقهیه - عقائد کلامیه فارسی. و. عنوان.

۲۹۷ / ۴۸۲

۲۰۴۱ ر ۹ س / ۵ / ۵۵

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۸۱۵۶۳۰

۱۳۹۷

■ موضوع: فقه استدلالی و نظری: ۱۹۸ (فقه و حقوق: ۳۸۷)

■ گروه مخاطب: - تخصصی (پژوهشگران و اساتید حوزه و دانشگاه)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۶۰۴

مسیلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۶۸۷۵

نگاهی دیگر به وحدت و تقرب

بزرگن فقهی - کلامی

آیه الله شیخ محمد باقر

تدوین: شیخ علی حمود العمادی

مترجم: علی زاهدپور

تهیه: مجتمع فرهنگی فاطمیه اصفهان

موسسه
۱۳۹۷

بوستان کتاب

نگاهی دیگر به وحدت و تقرب

بررسی فقهی - کلامی

• نویسنده: آیت‌الله شیخ محمد سند • تدوین: شیخ علی حمود العبادی
• مترجم: علی زاهدی • تهیه: مجتمع فرهنگی فاطمیه اصفهان
• ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
(کتابخانه و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)
• لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
• نوبت چاپ: اول / ۹۷ • قیمت: ۱۱۰۰۰ • بهای: ۱۳۰۰۰ تومان

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

♦ دفتر مرکزی: قم، مخ شهدا (صفابیه)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۷-۱۵-۷۷۲۱۱، شماره تماس: ۳۷۷۴۲۱، تلفن پخش: ۳۷۷۴۳۴۲۶

♦ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان) • شعب با همکاران: ۱۷۱۷ (ناشر)

♦ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطین، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۷۸-۶۶۹۶۵

♦ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه رسالت رضوی، تلفن: ۳۲۳۳۳۶۷۲

♦ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۲۰۲۷

♦ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نبش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۰۳۳۱۷

اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، با ارسال شماره همراه خود به ۱۰۰۰۲۱۵۵ و یا از طریق درخواست به:

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: www.bustaneketab.com

با قدردانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

• اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب و سرویراستار: ابوالفضل طریقه‌دار • ویراستار: مهدی خلیلیان

• اصلاحات حرفه‌نگاری: الهام قره‌گزلو و حسین محمدی • صفحه‌آرا: احمد مؤتمنی

• نمونه‌خوانی: محمدجواد مصطفوی • کنترل فنی صفحه‌آرایی: سیدرضا موسوی‌منش

• کارشناس طراحی و گرافیک: مسعود نجابتی • طراح جلد: محمود هدایی

• اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی.

رئیس مؤسسه
محمدباقر انصاری

فهرست مطالب

۱۱	مقدمهٔ مجتمع فاطمیه
۱۵	زندگی نامه آیه الله شیخ محمد نوری
۲۱	مقدمهٔ گردآورنده
۲۴	ساختار بحث
۲۷	مقدمهٔ آیه الله شیخ محمد سند

■ فصل اول

۱	نظام وحدت
۲۹	تعریف وحدت
۲۹	اقسام وحدت
۳۰	قواعد اصلی در ساختن نظام وحدت
۳۰	قاعدهٔ نخست: ضرورت تحقیق و بررسی در تاریخ اسلام
۳۰	ادلهٔ این قاعده

نگاهی دیگر به وحدت و تقریب

- دلیل مخالفان تحقیق در تاریخ اسلام..... ۳۷
- ردّ دلیل مخالفان ۳۸
- تبعات و عوارض منفی اعتقاد به منع تحقیق در تاریخ اسلام ۴۰
- قاعدهٔ دوم: حُرْمَتِ جان و آبرو و مال مسلمان ۴۱
- ادلهٔ این قاعده ۴۱
- دلیل نخست ۴۱
- دلیل دوم ۴۵
- دلیل سوم: روایات ۴۶
- روایات در طرق سیره ۴۶
- از طرق اهل بیت ۴۸
- دلیل چهارم: سیرهٔ پیامبر (ص) ۵۱
- عوامل خروج از اسلام ۵۴
- قاعدهٔ سوم: لزوم تفاوت نهادن میان سیرهٔ رایج در صدر اسلام و سیرهٔ بنی‌امیه ۵۹
- تفاوت‌های اصلی میان سیرهٔ رایج در صدر اسلام و سیرهٔ بنی‌امیه ۶۰
- تفاوت نخست: در روش حکومت‌داری ۶۰
- تفاوت دوم: روش نقد و نظارت بر حاکم و حکومت ۶۰
- تفاوت سوم: مشروعیت پیروی از حاکم ستمگر ۶۱
- تفاوت چهارم: دوستی با مسلمانان به جای کافران ۶۶
- تفاوت پنجم: مباح دانستن محرّمات ۶۹
- قاعدهٔ چهارم: محبت اهل بیت (ع)؛ ضرورتی اسلامی ۷۰
- قاعدهٔ پنجم: ضرورت پالایش منابع میراث اسلامی ۷۹

فهرست مطالب

- دوست داشتن اهل بیت علیهم السلام و ترک دشمنی با آنان؛ از ارکان عدالت ۸۱
- مبانی نظام وحدت اسلامی و ضمانت‌های آن ۸۲

فصل دوم

- نام تقریب و گفت‌وگو و اتحاد ۹۵
- آیا اندیشه‌های میان مذاهب اسلامی، بر پایه ظن و گمان است؟ ۹۵
- علل و منظره اختلاف بر اساس اجتهادهای ظنی ۹۶
- اصالت حذف جازای انسان ۱۰۱
- آیا گفت‌وگو با وحدت‌ناسازان است؟ ۱۰۲
- اهداف تقریب ۱۰۶
- مهم‌ترین قواعد در نظام تقریب ۱۰۸
- قاعده نخست: وجود مذاهب مختلف اسلامی در میان پیامبر صلی الله علیه و آله نمونه هم‌زیستی توحیدی ۱۰۸
- حلّ یک اشکال ۱۱۱
- قاعده دوم: شمول تقریب بر همه مذاهب اسلامی ۱۱۴
- قاعده سوم: عدالت اساس نظام هم‌زیستی مذهبی است ۱۱۵
- قاعده چهارم: اصول و مبانی شناخت باورها و اعتقادات دیگران ۱۱۶
- قاعده پنجم: درباره نظام سیاسی و شهروندی ۱۲۱
- قاعده ششم: لزوم دادن حق شهروندی به همه افراد بدون استثنا ۱۲۷
- حدیث گروه رستگار و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز مسلمانان ۱۲۸

نگاهی دیگر به وحدت و تقریب

■ فصل سوم

- ۱۳۳..... نظام هم‌آهنگ‌سازی و مطابقت با زمان و مکان
- ۱۳۳..... اهداف نظام هم‌آهنگ‌سازی و هم‌بستگی و توافق
- ۱۳۳..... وجه برتری نظام هم‌آهنگ بر نظام وحدت و نظام تقریب
- ۱۳۴..... بجهت سلام هم‌آهنگ‌ساز با نظام وحدت و تقریب
- ۱۳۴..... نظام هم‌آهنگ‌ساز پایین‌ترین سطح وحدت
- ۱۳۸..... برخی «دام‌های تفرقه‌نکنانه حاکمان مسلمان
- ۱۳۹..... قاعده: در بیان حقیقت‌یابی مذاهب عقیدتی و فقهی
- ۱۴۰..... ماهیت‌یابی مذاهب اعتقادی مسلمانان
- ۱۴۰..... ملاک‌یابی مذاهب اعتقادی
- ۱۴۲..... حقیقت‌فرآیند تبیین عقاید و جایگاه آن در دین
- ۱۴۳..... بیان ضرورت وجود حلقه واسط میان امت و کتاب رسول ﷺ
- ۱۴۳..... دلیل نخست: بیان ثبات دین
- ۱۴۵..... دلیل دوم: تحقیق و ثبت عناصر مؤثر در ضروریات دین
- ۱۴۶..... دلیل سوم: بیان تفصیلی قواعد اعتقادی
- ۱۱۱..... حقیقت‌یابی مذاهب فقهی
- ۱۱۱..... سبب بسته‌شدن باب اجتهاد در اهل سنت
- ۱۴۹..... پاسخ‌هایی که خالی از اشکال نیستند
- ۱۴۹..... بازبودن باب اجتهاد از نظر شیعه امامیه
- ۱۴۹..... جایگاه استنباط امامان چهار مذهب فقهی در نظام دین

فهرست مطالب

- ۱۵۱..... استدلال حقوقی بر ضرورت مرحلهٔ وصایت در دین
- ۱۵۳..... ادلهٔ ضرورت معصوم‌بودن وصی
- ۱۵۴.. ۱. احاطه به رابطه و نسبت میان قوانین متوقف بر عصمت ذاتی است
- ۱۵۴..... ۲. درک مصالح واقعی متوقف بر عصمت لدنی است
- ۱۵۷..... نوشت‌ها
- ۱۷۳..... کتابنامه

www.Ketab.ir

مقدمه مجمع فاطمیه

از آنجا که در منظومه علوم دینی، معارف اعتقادی و کلامی، نقش بنیادین و محوری داشته و دارد، سیره عالمان سترگ شیعه نیز به پیروی از ائمه اهل بیت و آثار آنان، پرداختن به مباحث اعتقادی و کلامی در کنار آثار فقهی و حقوقی انجام داده است. چنانکه شیخ مفید، شیخ صدوق، سید مرتضی، شیخ طوسی، محقق حلی، علامه حلی و دیگران دارای تألیفات گسترده و ارزنده در هر دو زمینه‌اند.

حتی اگر بپذیریم که کمرنگ شدن این روش توسط تفکرات طولی قرون بعد، برای ایشان قابل توجیه بوده است، اما امروز و در شرایط کنونی ما با ورود سیل افکار گوناگون و شبهات مختلف، عدم توجه عمیق به مباحث اعتقادی و کلامی، غیر قابل توجیه و موجب عواقب گسترده‌ای خواهد بود. اتفاقاً به دلیل همین شرایط موجود است که پرداختن به این‌گونه مباحث، بدون کسب علوم و مهارت‌های لازم، کافی و حتی امکان‌پذیر نیست و ورود در این عرصه نیازمند توان

نگاهی دیگر به وحدت و تقریب

عمیق و مجتهدانه در بهره‌مندی از کتاب و سنت و علوم مقدماتی و مرتبط با آن است.

آیه‌الله محقق سند بحرانی حفظه الله تعالی از جمله عالمان و فقیهان معدود در عصر حاضرند که با اعتقاد عمیق به ضرورت پرداختن به مباحث معارفی، آستین همت بالا زده و سالیان درازی است که حوزه‌های مبارکه قم و نجف، همزمان با پرداختن عمیق و دقیق به مباحث فقه اصغر، با روشی خردورزانه، مباحث معارفی و کلامی را با تأکید بر میراث گران‌بهای قرآن و روایات، با همان و عمق و دقت دنبال کرده‌اند. تفقه در فقه اکبر را نیز وجهه همت خویش ساخته‌اند و همواره نتایج تحقیقات گسترده خویش را بر گروهی کامیاب از فضلاء ارجمند حوزه افاضه کرده‌اند.

حاصل این تلاش مجموعه‌ای است از آثار ارزشمند و اصیل در زمینه‌های مختلف معارف قرآنی و عترت و مباحثی همچون ولایت الهیه، ولایت اصفائیه، رجعت، معراج و تسبیح حضرت صدیقه طاهره علیها السلام و امامان اهل بیت علیهم السلام است که آشامیدن بنا آن می‌تواند موجب افزایش عمق آگاهی و معرفت صاحبان این سینه در حوزه معارف و اعتقادات گردد.

با توجه به کمبود آثار اصیل و مجتهدانه و مبتنی بر دیدگاه‌های امامان اهل بیت در زبان فارسی، به نظر می‌رسد ترجمه و عرضه این آثار به زبان فارسی، بسیاری ضروری است.

از همین رو از محضر حضرت استاد کسب اجازه شد و با موافقت کریمانه ایشان، مقرر شد آثار معارفی ایشان در قالب سلسله آثار به

مقدمه مجتمع فاطمیه

زبان فارسی ترجمه و احیاناً در صورت لزوم تلخیص شود تا نفع آن عام شده و فارسی‌زبانان نیز از این سفرهٔ پرفیض بهره‌مند گردند. مجتمع فرهنگی فاطمیه اصفهان در راستای انجام وظایف و خدمات علمی فرهنگی خود، به ترجمه، تلخیص و نشر این مجموعه اقدام ورزید، با این امید که به سرانجام مورد نظر رسیده و به مهر قبول صاحبان ولادت ع متبرک گردد. کتاب حاضر نخستین اثر از این سلسله است.

شیخ جعفر آزادمنش

مجتمع فاطمیه اصفهان

www.Ketab.ir

زندگی نامه آیه الله شیخ محمد سند

آیه الله شیخ محمد سند، بحرانی فرزند حاج حمید از تجار بحرینی و شیعیان ارادتمند به خاندان عصمت و طهارت علیهم السلام، در ماه رجب سال ۱۳۴۱ شمسی در بحرین دیده به جهان گشود.

با استعداد و نبوغی چشم گیر دوران ابتدایی را از حدود پنج سالگی آغاز و مقطع متوسطه را در پانزده سالگی به پایان رساند. از همان دوران تحصیل، فعالیت های دینی خود را آغاز کرد.

با اخذ دیپلم و به عنوان استعداد درخشان با اسفای بررسیه به لندن رفت و در رشته مهندسی دانشکده «دیوید گیم» مازند تحصیل شد. طی یک سال موفق به اخذ فوق دیپلم شده، در سال دوم حضور در آن جا به دانشکده تخصصی موسوم به «امپریال» پیوست.

آیه الله سند از همان اوان با داشتن دغدغه ها و دلبستگی های دینی در صدد مقابله با شبهات و اشکالات وارده به دین اسلام و مذهب اهل بیت علیهم السلام بر آمده، با احساس همین ضرورت، تحصیلات آکادمیک خود در انگلستان را رها کرده، و در سال ۱۳۵۸ شمسی به

نگاهی دیگر به وحدت و تقرب

حوزه علمیه قم آمد. در حوزه نیز سخت به تحصیل مشغول شده و حتی روزهای تعطیل درسی را نیز به آموختن دانش گذراند؛ از این رو در زمانی کوتاه متونی همچون شرح نظام، مطول، شرح شمسیه، منی اللیب، قوانین الأصول و علم نجوم را فراگرفتند. هم‌چنین در مدت سه‌سال ونیم سطوح عالی را گذراند و راهی دروس خارج عالی بر حجتۀ آن زمان شد.

اساتید ایشان در درس خارج عبارتند از:

۱. آیه‌الله سید محمد روحانی؛ نه سال درس اصول فقه و کتاب البیع.

۲. آیه‌الله میرزا هاشم آملی؛ هشت سال درس خارج فقه، کتاب

الصلاة.

۳. آیه‌الله سید محمد رضا گلپایگان؛ کتاب قضاء و شهادت.

۴. آیه‌الله وحید خراسانی؛ هشت سال فقه و اصول.

۵. آیه‌الله میرزا جواد تبریزی؛ سه سال فقه و اصول.

۶. آیه‌الله سید علی علامه فانی؛ دو سال فشرده اصول و

برخی مباحث فقهی و تفسیری.

هم‌چنین در جلسه استفتائات مرحومان آیه‌الله سید محمد روحانی

و آیه‌الله میرزا جواد تبریزی نیز شرکت می‌کرد و در روزهای تعطیل

به قصد بهره‌مندی از محضر آیه‌الله العظمی سید احمد خوانساری (ع)؛

تهران می‌شد.

ایشان علاوه بر حضور در دروس مختلف حوزه، به میزان قابل

توجهی (حدود بیست‌هزار ساعت) از نوارهای درسی برخی اساتید

نیز استفاده کرده است.

در کنار فقه و اصول، دروس فلسفه و عرفان از جمله /سفار، اشارات، شفا، منظومه و فصوص را نیز فراگرفت.

آیه الله سند در دو سال آخر حضور در درس خارج، به امر اساتید خود آیه الله سید محمد روحانی و آیه الله میرزا هاشم آملی تدریس خارج را آغاز کرد.

از آن زمان تا کنون، تدریس ایشان در طول سال، دو برنامه عمومی و خصوصی دارد: برنامه عمومی در ایام تحصیل و برنامه ویژه برای طلاب ممتاز در ایام تعطیل.

فعالیت های علمی و پژوهشی چون سخنرانی در شهرها و کشورهای مختلف و شرکت در همایش های بین المللی و نیز مناظره با شخصیت های مختلف از دیگر برنامه های معظله است.

ایشان پس از سی سال تحصیل و تدریس در شهر مقدس قم، به درخواست برخی مراجع عظام نجف اشرف، به این شهر مقدس عزیمت کرد و تاکنون در آنجا مشغول تدریس دروس خارج فقه و اصول، تفسیر، معارف و عقاید هستند.

از آیه الله سند آثار زیادی به چاپ رسیده است که برخی از آنها عبارتند از:

۱. سند العروة الوثقی، (صلاة المسافر و كتب الاجتهاد و التقلید)

الحج، الصلاة، الطهارة، النکاح).

۲. بحوث فی الاجتهاد و التقلید الاصولی.

۳. اسرار زیارة الاربعین.

۴. عوالم الانسان و منازلہ، العقل العملی و قضایاہ.

نگاهی دیگر به وحدت و تقرب

۵. هیویات فقهية (درباره رؤیت هلال و زمان طلوع فجر در شب‌های مهتابی و ابتدای مغرب شرعی).
۶. ملكية الدولة (درباره شخصیت حقوقی و مالکیت حکومت‌ها و پی‌گونی تعامل اقتصادی با حکومت‌های ستمگر).
۷. فقه المصارف و النقود (مباحث مربوط به بانکداری اسلامی و تورم راه‌های فرار از ربا).
۸. الطب (مباحث مربوط به شبیه‌سازی و باروری مصنوعی و پیوند انسان).
۹. الإمامة الإلهية (۵ مجلد).
۱۰. مقامات ناطمة الزهراء في الكتاب و السنة (۲ مجلد).
۱۱. دعوى السفارة في الغيب الكبري (درباره ادعای نیابت از حضرت مهدی (۲ مجلد)).
۱۲. بحوث في مباني علم الرجال.
۱۳. العقل العملي (مباحث مربوط به حسن و قبح عقلی).
۱۴. أصول استنباط العقائد في نظرية الاعتبار.
۱۵. الشهادة الثالثة.
۱۶. أسس النظام السياسي عند الإمامية (۲ مجلد).
۱۷. الحداثة العولمة الإرهاب في ميزان النهضة الحسينية.
۱۸. بحوث معاصرة في الساحة الدولية.
۱۹. الشعائر الحسينية بين الأصالة و التجديد [= شعائر حسینی میان سنت و مدرنیته].
۲۰. الشعائر الدينية.

۲۱. فی رحاب الزیارة الجامعة.

۲۲. الصحابة بین العدالة والعصمة.

۲۳. التوسل عبادة توحیدية.

۲۴. بحوث فی قراءة النص الدينى.

۲۵. تفسیر ملاحم المحکمات.

۲۶. الرأى الآخر فى الوحدة والتقريب (کتاب حاضر).

آیه الله سند در کتاب حاضر درباره تعامل شیعه با اهل سنت سخن گفته و در این زمینه نوشته‌هایی داشته‌اند که یکی از شاگردان ایشان «شیخ علی حمود الراجی» آن‌ها را بازنویسی و جناب آقای «علی زاهدپور» آن را ترجمه کرده‌اند. به جهت عدم تکرار مطالب، برای آگاهی از تفصیل نظریات ایشان در این خصوص، خواننده محترم را به مقدمه گردآورنده ارجاع می‌دهیم.

کتاب الرأى الآخر فى الوحدة والتقريب در سال ۲۰۰۸م/۱۳۸۹ش در قم از سوی انتشارات بیات، به چاپ رسیده است که ترجمه آن در صفحات پیش رو در برابر خواننده محترم است.

در ترجمه اثر حاضر، جز معدودی از پاورقی‌ها که به قلم مؤلف و گردآورنده نوشته شده است، پاورقی‌ها و توضیحاتی مختصر درباره برخی شخصیت‌ها، کتاب‌ها و فرقه‌هایی که خواننده فارسی‌زبان درباره برخی از آن‌ها کمتر آگاهی دارد، همه از مترجم محترم است.

www.Ketab.ir

مقدمه گردآورنده

تأکید قرآن بر اخوت و برادری و دوری از تفرقه و اختلاف در آیاتی چون «إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ»^۱ و: «وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ»^۲ و: «وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَسِرْرَةَ اللَّهِ مَعَ الصَّائِرِينَ»^۳ و نیز بیانات رسول اکرم ﷺ و اهل بیت ایشان علیهم السلام و نیز رفتار آنان در میان امت اسلامی، وحدت مسلمانان و همزیستی آنان را تثبیت بخشید. احادیث اهل بیت علیهم السلام با این مضمون که:

اسلام همان ظاهری است که مردم بر آند: شهادت بر اینست هیچ

معبودی جز الله نیست و این که محمد رسول خداست و بیانی نماز

۱. «مسلماً این امت شما امتی است متحد، من هم پروردگار شما هستم؛ پس مرا بپرستید.»

انبیاء، آیه ۹۲.

۲. «و مسلماً این امت شما امتی است متحد، من هم پروردگار شما هستم؛ پس از من پروا

کنید» مؤمنون، آیه ۵۲.

۳. «و از خدا و رسولش پیروی کنید و با یکدیگر نزاع نکنید که شکست می‌خورید و

توانتان از دست می‌رود. شکیبایی کنید که خدا با شکیبایان است» انفال، آیه ۴۶.

نگاهی دیگر به وحدت و تقریب

و دادن زکات و حج خانه [ی خدا] و روزه ماه رمضان.^۱

و نیز:

اسلام گواهی دادن به این است که معبودی جز الله نیست و تصدیق به رسول خداست که با این شهادت و تصدیق جان فرد حفظ می گردد و بر همین اساس ازدواج و ارث جایز می شود و عامه مردم بر همین
هستند.^۲

یا:

اسلام همان ظاهری است که مردم بر آنند: شهادت بر این که هیچ معبودی جز الله نیست و این که محمد رسول خداست و برپایی نماز و دادن زکات و حج خانه [خدا] و روزه ماه رمضان.^۳

مواضع روشن اهل بیت بر اهتمام فرمان ایشان به وحدت و اتحاد مسلمانان را آشکار می سازد.

مراجع دینی بزرگ نیز به پیروی از پیشرویان خویش، بر همین خط گام برداشته اند تا وحدت و همزیستی میان مسلمانان را تحقق ببخشند. اما آنچه قابل توجه است وجود پاره‌ای فواید مهم - چه در عرصه فقه و چه در دایره اعتقادات - است که علی‌رغم داشتن نقشی بزرگ در ترسیم شاخصه‌های مهم نظام همزیستی میان مذاهب

۱. «الإسلام هو الظاهر الذي عليه الناس: شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله وإقامة الصلاة وإيتاء الزكاة وحج البيت وصيام شهر رمضان»/اصول کافی، ج ۲، ص ۲۶.

۲. «الإسلام شهادة أن لا إله إلا الله والتصديق برسول الله، وبه حُققت الدماء وعليه جرت المناكح والمواريث وعليه جماعة الناس» همان، ص ۴۵.

۳. «الإسلام هو الظاهر الذي عليه الناس: شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله وإقامة الصلاة وإيتاء الزكاة وحج البيت وصيام شهر رمضان» همان، ص ۲۶.

اسلامی و بل همه ادیان، بدان ها توجهی نشده است. از این خاستگاه، استاد محقق حضرت آیه الله شیخ محمد سند (که خدای محفوظش بدارد) در تلاش برای ارزیابی این مسیر اقدام کرد. در این اقدام موفق، حضرتش شماری از قواعد مهم را که زیرساخت به شمار می رود برشمرد. قواعدی که نظام همزیستی و وحدت مسلمانان بر آنها استوار می گردد و باید بدان ها اهتمام ورزید و همه دست اندر باران، علاقه مندان و کوشندگان در مسیر اتحاد مسلمانان و وحدت صفوفشان آن ها را در برابر دیدگان خویش قرار دهند. شایان ذکر آن که پسند این قواعد در لابه لای کتاب های کلامی و ابواب فقهی به صورت پراکنده موجود است، ولی به شکل ضابطه و قانون در قالب و چارچوب بریامده است. تنوع این ضوابط به گونه ای است که هم قواعد خاص «نظام وحدت» را در بر می گیرد، هم قواعد مربوط به «نظام تقریب» و هم قواعد مرتبط با «نظام همبستگی و توافق» را.^۱

۱. مؤلف محترم برای تلاش هایی که برای وحدت میان مسلمانان صورت گرفته و می گیرد، نیز حرکت تقریب بین مذاهب و آنچه خود پیشنهاد می دهد، از کلمه «نظام» استفاده کرده است. در ترجمه نیز همین کلمه به کار رفت، زیرا معنایی فراتر از تلاش و حرکت دارد. بر این اساس قانونمندی و برنامه نهفته است. گردآورنده کتاب، برای نظام پیشنهادی مؤلف، تعابیر مختلفی ارائه کرده است. در این جا آن را «نظام الانسجام و التوافقات» نامیده، یک جا «نظام التنسیق و التوافقات الوقتیه» تعبیر کرده است و در جای دیگر «نظام التنسیق و الانسجام و التوافق». در گردانیده فارسی، متناسب با تعبیر به کار رفته، گاهی آن را «نظام همبستگی و توافق» ترجمه کرده ایم، گاه «نظام هماهنگ سازی و مطابقت با زمان و مکان» و احياناً «نظام هماهنگ سازی و همبستگی و توافق». از حرکت تقریب نیز گاه به «نظام التقریب» تعبیر کرده و گاه «نظام التقریب و الحوار و الاتحاد» آورده، که به تناسب، ترجمه شده است.

نگاهی دیگر به وحدت و تقریب

گفتنی است پژوهش حاضر، همراه با ارائه نقد تحلیلی و بیان پاره‌ای خطاها و نقاط ضعف موجود در این مسیر همراه است. مسیری که شاخص‌های کلان آن را اهل بیت علیهم‌السلام ترسیم کرده‌اند.

اشاره به این مطلب مفید است که پژوهش حاضر تقریر چند بحث حضرت ابراهیم در این موضوع است که در پاسخ به درخواست شما از برادران مؤمن ایراد شده است. آنان از ایشان با اصرار خواستند تا برخی ملاحظات و نقدها را در این عرصه مطرح سازند. بنده نیز با بارم و توفیق خداوند متعال اقدام به تدوین و تنظیم و انتشار آن کردم (اینکه به صورتی که پیش‌رو دارید درآمده است).

ساختار بحث

ساختار بحث با تقسیم آن به سه فصل شکل گرفته است:

فصل نخست: «نظام وحدت» اقسام و قواعد خاص و دلایل آن؛

فصل دوم: «نظام تقریب و گفت‌وگو و اتحاد» و مهم‌ترین اهداف تقریب و قواعد مربوط به آن؛

فصل سوم: نظام هم‌آهنگ‌سازی و مطابقت آن با زمان و اهداف و وجوه تمایز آن با «نظام وحدت» و «نظام تقریب» و قواعد مربوط به آن.

در پایان، به درگاه خداوند متعال دست تضرع برمی‌دارم که این اندک را از من بپذیرد و آن را عملی صالح قرار دهد که دیده‌ها بدان روشن گردد.

مقدمه گردآورنده

هم‌چنین از ایزد منان خواستارم که ثواب این عمل به سرور و مولایمان امیر مؤمنان، سرور موحدان امام علی بن ابی طالب علیه السلام تقدیم گردد.

وایسین سخنم این است که سپاس و ستایش از آن پروردگار جهانیان است.

شیخ علی حمود عناد العبادی
۲۵ ذی القعدة ۱۴۲۸ق

www.Ketab.ir

مقدمه آیه الله شیخ محمد سند

به نام خدای بزرگست، مهربان و درود و سلام بر صاحب رسالت جاودان و دینی که غلبه آن بر همه ادیان وعده داده شده و درود بر آل او و جانشینانش؛ همانان است که دوماند و دستور یافته ایم بدانان تمسک جوئیم.

و اما بعد، آنچه در این کتاب آمده نمونه اولیه ای است از مباحثی که درباره چارچوب و ضوابط نظام همزیستی میان مذاهب اسلامی مطرح خواهیم کرد. از خدای متعال امید داریم بتوانیم این بحث را ادامه دهیم تا نظامی برای همزیستی میان ادیان ترسیم نماییم. گفتنی است این ضابطه ها در کتاب های کلامی و ابواب فقهی، با همان عبارات های کهن پراکنده است، اما در چهارچوبی نیست که پژوهشگران بتوانند آن ها را با توجه به نظریه پردازی های داغ موجود در سپهر اندیشه و سیاست و اجتماع، میزان و معیار قلمداد کنند و به کار گیرند، که اکنون چنین شد.

فاضل اندیشمند دانا شیخ علی حَمُود العبادی - که خدایش همیشه

نگاهی دیگر به وحدت و تقرب

توفیقش دهد - این قواعد را نگاشت و نظم بخشید. دوست داشتم بحث را با گستردگی بیشتری ادامه دهم، اما اصرار برخی دوستان برای انتشار نمونه اولیه این کتاب‌ها، که سرآغازی برای پی‌گیری تحقیقات در این موضوع باشد، این مهم را از من دریغ کرد.

قم - مرکز آل محمد علیه السلام

محمد سند

۲۵ ذی القعدة ۱۴۲۸